CZU: 342.733-053.2 https://doi.org/10.5281/zenodo.7655760

REALIZAREA INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI PRIN PRISMA PRINCIPIULUI ABORDĂRII REALISTE A SISTEMULUI DE EDUCAŢIE

NICHITA Rodica

doctor în drept,
Departament Drept Public, Facultatea de Drept, USM
ORCID ID: 0000-0002-0623-5578

Summary. *Education has an essential, universal, and eternal function of society. There is no society without education. Education is an aspect of social practice and is closely related to work, to the production of material and spiritual goods, which are defining features of man. Through work an individual or a human group creates the material and spiritual goods necessary for their existence. Thus, since man and work appeared on Earth, education also appeared. If work is a permanent social category, means that education also has a permanent character. Just as there can be no society without work, so there can be no society without education. Education does not propose external goals to the human being, but pursues its full realization, its full development along the lines of native dispositions, along the lines of society's requirements. Moreover, education challenges the individual to develop himself, through his own effort.*

Keywords*. principle, child, education, interest, right, freedom.*

Lărgirea şi diversificarea cooperării dintre state la începutul secolului al XXI-lea aduce în plan mondial o nouă problemă – protecţia copiilor. Lipsa de maturitate fizică şi intelectuală a copiilor, condiţiile deosebit de dificile în care trăiesc cei mai mulţi dintre aceştia în toate ţările lumii, exploatarea la care sunt supuşi, au condus la concepţia conform căreia copilul are nevoie de o protecţie specială, instituţionalizată în plan juridic. Convenţiile internaţionale nu fac distincţie între conceptele de „copil” şi cel de „minor”, criteriu de vârstă avut în vedere variind în raport de domeniu sau problema reglementată. În definiţia dată de UNICEF, prin copil se înţelege „persoana până la vârsta de 15 ani”, în timp ce în Convenţia cu privire la Drepturile Copilului [1] acesta este definit drept „orice fiinţă umană sub vârsta de 18 ani”. În spiritul acestui instrument conceptele de „copil” şi „minor” sunt sinonime. La fel şi în legislaţia naţională a Republicii Moldova termenii de „copil” şi „minor” au acelaşi sens.

În Declaraţia Universală a Drepturilor Omului [2] în art.25, § 2 „mama şi copilul au dreptul la ajutor şi la ocrotire specială. Toţi copii indiferent dacă s-au născut în cadrul sau în afara căsătoriei se bucură de aceeaşi ocrotire socială”, în art.26 „orice persoană are dreptul la educaţie”, înţelegem gratuitatea educaţiei cel puţin în ceea ce priveşte învăţământul primar, ca educaţia să vizeze deplina dezvoltare a personalităţii umane şi îmbunătăţirea respectului pentru drepturile omului şi pentru libertăţile fundamentale, precum şi dreptul părinţilor de a alege educaţia pe care să o dea copilului. Acest enunţ principial a fost precizat ulterior

în instrumente juridico-diplomatice, iar pentru transpunerea lui în viață au fost întreprinse măsuri la nivel global, regional sau local. Astfel, în baza art.13 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale [3] statele se angajează să adopte toate măsurile necesare pentru a asigura deplina exercitare a acestui drept. În art.14 „orice stat, parte la prezentul Pact, care în momentul în care a devenit parte nu a putut asigura în teritoriile aflate sub jurisdicția sa obligativitatea și gratuitatea învățământului primar se angajează să stabilească și să adopte într-un termen de 2 ani un plan detaliat de măsuri succesive pentru a realiza treptat principiul învățământului primar obligatoriu și gratuit pentru toți”.

Constituția Republicii Moldova [4] în art.1, al. (3), prevede că „Republica Moldova este un stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”. Semnificația statului de drept implică garantarea funcționării democrației și a pluralismului politic, inclusiv asigurarea libertății de opinie și a exprimării, a dreptului la asociere, a dreptului la învățătură, a dreptului la asistență și protecție socială, protecție familiei, mamei, copiilor, care sunt parte inalienabilă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului proclamate de Declarația Universală a Drepturilor Omului. Statul de drept constituie un mecanism al cărui funcționare implică instituirea unui climat de ordine în care recunoașterea și valorificarea drepturilor unui individ nu pot fi concepute în mod absolut și discreționar, ci numai în corelație cu respectarea drepturilor celorlalți și a colectivității în ansamblu.

Interesul superior al copilului în statul de drept, democratic este abordat atât din punct de vedere social, cultural, normativ, sub aspect comparativ (internațional, european), ceea ce permite de a prelua și îmbunătăți cadrul normativ național. Art.50 a Constituției Republicii Moldova [4] exemplifică în mod expres interesul superior al copilului atât din punct de vedere social, cultural, normativ, identificând prioritățile pe care statul Republica Moldova le are față de copii. Art.35 din Constituție garantează dreptul la învățătură, iar dreptul prioritar de a alege sfera de instruire a copiilor revine părinților. Astfel, copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor, iar statul acordă alocații necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori cu dizabilități. Iar exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzice [4] (alin.2-4).

Activitatea depusă de societate spre a pregăti pe om pentru viața socială o numim *educație*. Cuvântul *educație* este de origine latină și are semnificația de *îngrijire, cultivare* a unui individ pentru a se dezvolta. De educație au nevoie, în

primul rând, copiii, ei trebuie învăţaţi cum să muncească şi să se comporte, cum să-şi îngrijească sănătatea şi cum să îşi petreacă timpul liber. La pregătirea copilului pentru viaţa socială îşi aduc contribuţia mai mulţi factori: familia, şcoala, organizaţiile sociale, mediul cultural şi social, şi chiar mediul natural. Fiecare din aceşti factori exercită influenţe educative specifice asupra copilului, îndrumările date de părinţi, cunoştinţele transmise de profesori, sfaturile date de un prieten, impresia produsă de o operă muzicală, satisfacţia reuşitei în confecţionarea unui obiect prin muncă proprie, varietatea de impresii dobândite în timpul unei excursii în natură etc., contribuie atât la formarea copilului pentru viaţa socială, cât şi la dezvoltarea lui pe linia aspiraţiilor sale individuale.

Educaţia este ansamblul de acţiuni şi influenţe intenţionate, conştiente exercitate de un om sau de un grup uman asupra altui om sau grup uman spre a-l forma, a-l dezvolta. Educaţie este îndrumare „şi ajutor din partea educatorului, dar şi efort propriu din partea celui educat”. Uneori prevalează „îndrumarea”, activitatea de a conduce pe cel supus educaţiei pe un drum şi spre un scop cerut de societate; alteori prevalează „ajutorul” pe care educatorului, învăţătorul, profesorul, instructorul îl dă copilului spre a învinge dificultăţile cu care se confruntă în formarea sa.

Educaţia este un fenomen social. Există multe alte fenomene sociale în afară de cele educative, cum sunt cele economice, juridice, politice, morale şi altele. Fenomen educativ se deosebeşte de celelalte fenomene sociale prin structura sa şi prin funcţiile sale. O primă funcţie a educaţiei este îngrijirea copiilor – fără o îngrijire organizată din partea familiei, a instituţiilor educative, sănătatea copiilor ar fi periclitată, creşterea şi dezvoltarea lor fizică nu ar fi asigurată. O altă funcţie a educaţiei este transmiterea experienţei de muncă productivă. În timpul nostru dezvoltarea accelerată a ştiinţei şi tehnologiilor a făcut să crească rolul educaţiei spre a asigura societăţii necesarul de oameni calificaţi, specializaţi multidisciplinar. Educaţia are şi funcţia de a pregăti pe om ca membru al societăţii. Prin educaţie copilul dobândeşte treptat fizionomia morală a epocii în care trăieşte şi a clasei sociale din care face parte, învaţă să aprecieze faptele altora şi pe ale sale în raport cu un etalon fixat de societate. Spre a se menţine, societatea are nevoie de stabilitate, de un oarecare conformism în comportarea membrilor săi şi la aceasta se ajunge prin preocuparea sa de a forma în indivizii care o compun un sistem de idei şi deprinderi, de comportare, care să reflecte cât mai exact raporturile sociale, cerute în timpul respectiv de acea societate. O altă funcţie a educaţiei este transmiterea valorilor culturale; prin educaţie generaţia nouă îşi însuşeşte în timp scurt valorile culturale, create de omenire şi în acest om ea activează într-un câmp cultural, cu un nivel mai ridicat decât cel al generaţiei care a precedat-o.

Valorile culturale care se transmit de la o generaţie la alta au o stabilitate mai mare decât cunoştinţele şi tehnicile legate de producţie. Ele pun pe copil în contact nu numai cu societatea timpului său, ci şi cu idealurile de viaţă, concepţia despre lume, cu aspiraţiile de veacuri ale poporului din care face parte. Prin ele se realizează o integrare a copilului nu numai la cerinţele de acum ale societăţii din care face parte, ci îl integrează în viaţa din trecut şi din viitor a poporului său. Transmiterea valorilor culturale deşteaptă în copil simţul continuităţii şi stabilităţii sociale, dar şi a responsabilităţii pentru aceasta. Pe de altă parte, fiecare generaţie dezvoltă experienţa primită, perfecţionează tehnicile de creaţie, descoperă noi cunoştinţe, creează noi valori, îşi îmbunătăţeşte sistemul de organizare socială, contribuind astfel la mersul înainte al societăţii. Fiecare din aceste funcţii ale educaţiei răspund unor necesităţi sociale. Fără îndeplinirea lor existenţa însăşi a societăţii ar fi în pericol. Prin ele, omul ca fiinţă biologică se transformă în fiinţă socială, iar copilul se umanizează treptat.

În societatea contemporană, dezvoltarea unui stat depinde tot mai mult de pregătirea cetăţenilor lui, de cunoştinţele lor şi de stăpânirea tehnicii, de coeziunea şi caracterul lor, de concepţia filozofică şi socială la care aderă. De aici şi rolul deosebit acordat educaţiei. Educaţia este un factor dinamic al dezvoltării societăţii.

Interesul superior al copilului în sistemul de educaţie reprezintă o valoare indispensabilă a statului de drept, democratic, care este obligat de a corobora prevederile normative naţionale cu Convenţia ONU cu privire la Drepturile Copilului[1] prin asigurarea exercitării dreptului la educaţie. Fiecare stat asigură exercitarea dreptului la educaţie în mod progresiv şi pe baza egalităţii de şanse prin învăţământul primar obligatoriu şi gratuit pentru toţi, cât şi încurajarea diferitor forme de învăţământ secundar, atât general, cât şi profesional, punând la dispoziţia tuturor copiilor accesul la instituţiile de învăţământ, precum şi acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie. Inclusiv statul este obligat de a asigura tuturor accesul la învăţământul superior, în funcţie de capacitatea fiecăruia prin toate mijloacele adecvate şi de a pune la dispoziţia copiilor şi a permite accesul acestora la informarea şi orientarea şcolară şi profesională. De asemenea, statele vor promova şi vor încuraja cooperarea internaţională în domeniul educaţiei, mai ales în scopul de a contribui la eliminarea ignoranţei şi analfabetismului în lume şi a de a facilita accesul la cunoştinţe ştiinţifice şi tehnice şi la metode de învăţământ moderne. Educaţia copilului trebuie să urmărească, conform art.29 din Convenţie [1], dezvoltarea plenară a personalităţii, a vocaţiilor şi aptitudinilor mentale şi fizice ale copilului, cât şi cultivarea respectului pentru drepturile omului, educarea copilului în spiritul respectului faţă de părinţii săi, faţă de limba sa, de identitatea şi valorile sale culturale, precum şi să-şi asume responsabilităţile vieţii într-o societate liberă într-

un spirit de înțelegere, de pace, de toleranță, de egalitate între sexe și prietenie între toate popoarele și grupurile etnice naționale și religioase, cât și respectul față de mediul natural.

În Republica Moldova interesul superior al copilului este asigurat de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, care este desemnat de Parlamentul Republicii Moldova și își exercită atribuțiile pentru asigurarea respectării drepturile și a libertăților copilului și realizării la nivel național de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcție de răspundere. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului acordă protecție și asistență copilului la cererea acestuia fără a solicita acordul părinților sau a reprezentanților legali. De asemenea, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului este în drept să acționeze din oficiu pentru a sista copilul aflat în dificultate sau în situații de risc. Conform art.3 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului se asigură respectarea drepturilor tuturor copiilor fără nicio discriminare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii a copilului sau a părinților, de origine națională, etnică sau socială, de situația materială, de incapacitate sau de altă situație. În toate acțiunile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private, de tribunale, de autorități administrative sau organe legislative, trebuie să fie prioritare interesele superioare ale copilului.

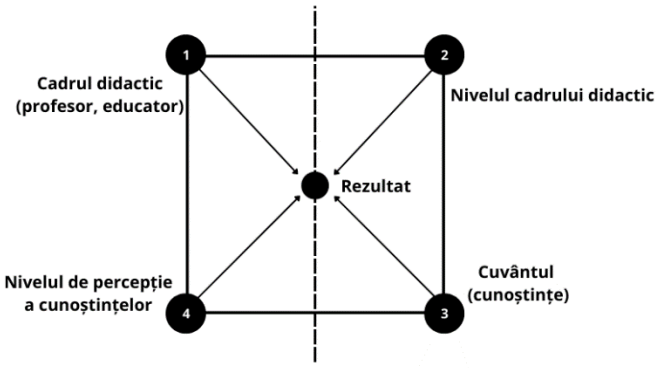
Principiul abordării realiste a sistemului de educație reprezintă unul dintre pilonii de bază a sistemului de educație a Republicii Moldova prevăzut în Strategia de Dezvoltare a Educației pentru anii 2021-2020 „Educația 2030” [5] care abordează schimbările în sistemul de educație în raport cu realitățile legate de pandemie, cât și percepția subiectivă a educației. Principiul abordării realiste a sistemului de educație a Republicii Moldova urmează a fi asigurat și implementat în coraport cu documentele elaborate de ONU, Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană și Parteneriatul Global pentru Educație, deoarece calitatea si capacitatea capitalului uman în sec. XXI se află într-o strânsă interdependență cu dreptul la educație, instruire, învățare.

Educarea generației tinere poate fi efectuată în diferite instituții de învățământ (preșcolar, școlar, gimnaziale, liceale, instituții de învățământ superioare, având obligația formarea generațiilor tinere. Influența cadrelor didactice în cea mai mare măsură influențează dezvoltarea multilaterală a copilului, cât și la pregătirea lui pentru viață. Misiunea cadrelor didactice este înaltă, nobilă, deoarece transmit generațiilor tinere în mod organizat și planificat valorile culturale create de generațiile trecute, le îndrumă primii pași în vastul domeniu al științelor, veghează asupra formării personalității lor și asupra

orientării lor profesionale. Principala funcţie a cadrului didactic nu este de a preda, de a transmite cunoştinţe, ci de a îndruma şi organiza activitatea de cercetare, de a colabora cu elevii, de a-i stimula şi a-i ajuta să-şi formeze personalitatea. Iar dezvoltarea morală şi estetică a elevilor, studenţilor este influenţată de activitatea şi personalitatea cadrului didactic, iar multe dintre convingerile şi sentimentele cadrului didactic se transmit elevului, care se păstrează ani de zile, uneori chiar toată viaţa. R. Hubert consideră că „profesorul este omul care, împins de vocaţia sa interioară, îşi consacră activitatea, viaţa sa spre a realiza valori culturale în indivizii tineri”. El este un mijlocitor între generaţia care se ridică şi valorile sociale create de omenire. Astfel, orice profesor este mesagerul unor valori sociale, al unui ideal de viaţă. Tocmai din acest motiv calitatea profesională, starea interioară, psihică, psihologică, morală a cadrului didactic îşi lasă amprenta asupra celui instruit. În acest mod interesul superior al copilului în sistemul de educaţie în zilele noastre poate fi garantat doar prin simbioza dintre profesor şi elev.

În acest sens, procesul de instruire, învăţare, educaţie merită a fi revizuit, punându-se accent pe următoarele elemente [6]:

1. Cadrul didactic, educatorul, instructorul (profesorul);
2. Capacitatea cadrului didactic (pregătirea, starea emoţională, intelectuală, fizică a profesorului, educatorului, instructorului);
3. Cuvântul (cunoştinţe, informaţia, mesajul verbal şi non-verbal);
4. Nivelul de percepţie, de înţelegere a cunoştinţelor recepţionate

Această matrice permite realizarea interesului superior al copilului în cadrul sistemului de educaţie coroborat cu abordarea realistă a valorilor existente în societate astăzi, astfel încât rezultatul sistemului de educaţie este de a asigura împlinirea sufletească a fiinţei umane ca un element indispensabil pentru o societate democratică, armonioasă şi fericită. Măiestria unui cadru didactic presupun tact, spirit creator, inventivitate, pasiune pentru munca didactică,

necontenită pregătire ideologică și profesională, exigență față de munca proprie, analiză obiectivă a activității prestate pentru ca de la fiecare copil să se obțină tot ce poate da. Munca unui asemenea cadru didactic va fi artă, nu o simplă profesie.

Referințe:

1. Convenția cu privire la Drepturile Copilului. [Accesat la 21.10.2022], Disponibil: https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text-childrens-version#:~:text=A%20child%20is%20any%20person%20under%20the%20age%20of%2018
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului. [Accesat la 21.10.2022], Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
3. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. [Accesat la 22.10.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro
5. Strategia de Dezvoltare a Educației pentru anii 2021-2020 „Educația 2030”. [Accesat la 22.10.2022], Disponibilă: https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030
6. АСАУЛЯК, О. „Сборник Семинарских Работ”.Lvov: Editura Reichert, 2020.
7. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.[Accesat la 23.10.2022], Disponibilă: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF